

TYGODNIK

PETERSBURSKI.

GAZETA URZĘDOWA

KRÓLESTWA POLSKIEGO.

Wychodzi we Wtorki i Piątki. Prenumerata przyjmuje się pod adresem: do Wydawcy Tygodnika w Petersburgu, do Expedycyi Gazet Petersburskiego Pocztamtu, lub do księgarni Gräffe; w Warszawie, w drukarni Zawadzkiego i Węckiego i w Biurze informacyjnym; w Wilnie w księgarni Zawadzkiego; nadto we wszystkich Pocztowych w kraju urzędach.

Cena Roczna: w Rosyjskiej pocztą a w stolicy, z noszeniem do mieszkań, 50 r. ass. *Półroczna*, 25 r. ass. Bez poczty, dla odbierających w księgarni Gräffe: Roczna, 45 r. ass. *Półroczna*, 25 r. ass. Dla Królestwa Polskiego: Roczna, 53 r. ass. *Półroczna*, 28 r. ass.

WTOREK,

26 Września.
8 Październik.

Wiadomości krajowe.

Petersburg, 25 Września,
7 Październik.

Przez rozkaz dziejny CESARSKI zostają mianowani: Dowódca 2 bryg. 1 lekkiej dywizyi jazdy generał major orszaku J. C. Mości hrabia *Tolstoj 2*, Członkiem Rady Stanu Królestwa Polskiego s pozostaniem w orszaku J. C. Mości. — Dowódca 2 bryg. 1 dywizyi dragonów, generał major *Glazenap 2*, Dowódca 2 bryg. 1 lekkiej dyw. jazdy — Zostający przy 3. odwod. korpusie jazdy, liczący się w artylleryi konnej, generał major *Stael-von-Holstein 1*, dowódca 2 bryg. 1 dyw. dragonów, s pozostaniem w Artylleryi. — Dowódca Smoleńskiego pułku ułanów, jen. major *Zwierew 1*, dowódca 1 bryg. 7 dyw. lekkiej jazdy. — Dowódca Ryzkiego pułku dragonów, generał major *Lebied*, dowódca 1 brygady 5 lekkiej dywiz. jazdy — Mianowani dowódcami pułków: Ryzkiego dragonów, pułkownik pułku dragonów J. C. W. W. XIĘCIA MICHAŁA *Pretorius*; Smoleńskiego ułanów, pułkownik pułku Orenburskiego ułanów, *Worobjew*. — Jenerał major orszaku J. C. Mości *Okuniew 1*, mianowany Członkiem Rady Stanu Królestwa Polskiego, s pozostaniem w tymże Orszaku.

— Przez Reskrypta CESARSKIE z d. 30 Sierpnia mianowani kawalerami orderów: Orła Białego, Sprawujący obow: inspektora odwodowej piechoty Jenerał-porucznik *Tryszatnyj* i Naczelnik 16 dywiz. pieszej Jenerał-porucznik *Hartung*; Św. Włodzimierza 2 klasy, Naczelnik zapasnych wojsk konnych, Jen-porucznik *Ofierjew*. i Św. Stanisława 1 klasy Ober-prokurator 1 oddziału Depart. Rząd. Senatu, Rzecz. R. St. *Sessarewski*.

— Na przedstawienie P. Ministra Oświecenia i zdanie Komitetu PP. Ministrów, N. CESARZ Jmć, w d. 8 Sierp-

nia b. r. raczył rozkazać za odznaczoną gorliwością służbę oświadczyć MONARZSZE zadowolenie, w liczbie innych urzędników: liczącym się według ustaw w 5 klasie, Kuratorom honorowym Gymnazyj: *Witebskiego Bykowskiemu*; i *Mohylewskiego Makowieckiemu*; Dozorcy etatowemu Ostrogskiej powiatowej szlacheckiej szkoły, liczącemu się w 8 klasie *Hołowińskiemu* i Doktorowi Nowogródzkiej szkoły dla szlachty i zostającej przy niej pensyi szlacheckiej, Doktorowi Medycyny

Prawie w jednym czasie, ostatnimi dniami umarły tu w Petersburgu dwie znakomite damy: wdowa po Rzeczyw. Tajnym Radcy 1 klasy, Dama honorowa N. CESARZOWEJ, Dama orderu Św. Katarzyny W. Krzyża, Xiężna *Lopuchin Gnońskiemu*. i Dama honorowa, Dama tegoż orderu, Zwieczchniczka zgromadzenia Panien szlacheckich, (Instytutu wychowania), pani von *Adlerberg*.

Wiadomości zagraniczne.

Londyn 21 Września. (Przez statek parowy.) Wiadomości o zbiorze z pól, mimo dobrych nadziei jakie o nim miano, są z małemi wyjątkami, bardzo niepomyślne. Burze i nawałnice, panujące w ostatnim tygodniu żniwa, wielkie sprawiły szkody. W całej prawie Szkocyi były wezbrania rzek i powodzie.

— Na wniosek P. O'Brien, poparty przez P. Taylor, tak zwana konwencya narodowa, rozprzegła się. Wszakże tyle było głosów za, co i przeciw temu postanowieniu i tylko głos Prezesa przeważył. Jakkolwiek bądź, było w Sheffield nowe poruszenie chartistów, które, podług nowego planu, miało odbyć się tajemnie, ale które przez zapęd niektórych członków i użycie siły zbrojnej, stało się głośne i dość sprawiło hałas.

— Wielka uroczystość muzyczna w Norwich odbyła się 17, 18 i 19 b. m. Spohr grał koncert na skrzypcach, który zjednał największe oklaski; niemniej też podobało się jego oratorium: «Ostatnie chwile Zbawiciela», wykonane pod jego dyrekcją. Krytycy z największym entuzjazmem mówią o tej kompozycji.

— Odebrano przez Liverpool nowiny z Buenos-Ayres po 7 a z Montevideo po 12 Lipca. Wielkie zamieszanie panowało w pierwszym z tych miast. Kupy ludu, przebiegając ulicę, popełniały liczne zabójstwa, pod pozorem mniemanego spisku przeciw prezydentowi Rosas. Tak został między innymi zamordowany sędzia najwyższy i prezes kongresu, szanowny starzec Maza, w samym pałacu zgromadzeń kongresu. Syn jego i wiele innych osób temuż uległy losowi. Gdy żadne poszukiwanie z tego powodu nie jest wszczęte, wszyscy myślą że sam Rosas jest podżegaczem tych zbrodni.

Paryż 22 Września. (Przez statek parowy). Dzień wczorajszy w Mans przeszedł spokojnie i sprzedaż zboża odbywała się jak zwyczajnie.

— Depesza telegraficzna z Lille z d. 21 donosi, że tam wieczorem 20 b. m. spokojność została zakłócona, przez czeladników-przedarzy, którzy przebiegali miasto i niemówiąc ani słowa, wybijali szyby w fabrykach, których robotnicy nie łączyli się z nimi. Gwardya narodowa i wojsko liniowe rozpedziły te zgromadzenia. Wiele osób zatrzymano.

— Gdy teraz wojska Królowej Hiszpańskiej opasują granicę Francji, którą pierwiej zajmowali karliści, przeto minister spraw wewnętrznych zdjął zakaz przewozu rozmaitych towarów, który się rozciągał na całą linię Pyreneów.

— Piszą z Tulonu pod d. 16 b. m. że tam widziano eskadrę Neapolitańską, płynącą w kierunku Gibraltaru. Mniemają że siły te są posłane przez Rząd Neapolitański przeciw Cesarzowi Marokańskiemu, który niechciał usłuchać przełożenia konsula Króla Jmci Obojej Sycylii; wszakże nie o tém niema pewnego.

Na wyspie Martynice znowu było 2 Sierpnia silne trzęsienie ziemi; gdyby kilka sekund dłużej potrwało, klęski doświadczone 11 Stycznia byłyby się niechybnie powtórzyły.

NOWINY Z HISZPANII.

(Przez statek parowy)

Madryt 15 Września. Z dzienników Madryckich daje się widzieć że prowincje Kastylia i Aragonija są pustoszone przez karlistów z podwojoną zaciętością. Cabrera wszedł do Chelva z dziewięciu bataljonami, z których trzy i 200 koni skierowały się ku Viller i opanowały Muelę de Chullilla. Balmaseda i Forcadell rzucili się w góry. — Wiele miejsc w prowincyi Cifuentes splądrowane zostały przez bandę karlistów od 1000 blisko ludzi, dowodzoną, jak mówią, przez Polo. — Piszą z Saragossy, pod d. 9 b. m. «wczora spalono zostało miasteczko Arbalati del Arzobispo; Calamocho uległa temuż losowi i obawiają się tegoż w Caspe. Jeżeli nie nadejdą siły s północy, Niższa Aragonia wkrótce zamieni się w pustynię — Prowincya Guadaluaxara splądrowana została wzdłuż Tagu przez kolumnę Cabrery.

— Podług listów z nad Bidassoa, don Carlos zalecił oficerom swojej armii iżby się udali do Aragonii, pod rozkazy Cabrery. — W Guipuzcoa, wszyscy, posądzeni o należenie do zdrady Maroto, bez litości są zabijani.

— Zapewniają że Verastegui i inni członkowie junty karlistowskiej Alawskiej, ze czterema kompanijami: stawili się w Vittoria i uznali władzę Królowej.

— Jeden dziennik francuzki pisze: «zapewniają że Espartero prosił Rządu Francuzkiego o danie mu sposobu uniknięcia schwywania don Carlosa, gdyż w tym razie, na mocy postanowienia kortezów, musiałby go niezwłocznie rozstrzelać. Gabinet Tuileryjski przyrzekł mu oszczędzić tej ostateczności, byleby potrafił zmusić don Carlosa do przejścia granicy francuzkiej.

— Wiele jeszcze bataljonów Karlistowskich nie myśli o złożeniu broni. Garnizon Królowej w Valcarlos czynił wycieczkę, ale zmuszony był wrócić do twierdzy; kilka bataljonów karlistów zebrało się pod Burguete — Adjutant Espartero zjawił się w Bayonie domagając się wydania broni i koni odebranych od karlistów.

— Piszą z Bayonny, pod d. 17 b. m. «Liczba karlistów tu przybyłych wynosi 4000 ludzi, którzy leżą obozem pod Marrac. Prócz osób znakomitych, o których daliśmy już wiadomość, jest tu sekretarz i jałmużnik don Carlosa Merino, sławny xiądz Echevaria i D. Basilio Garcia. Ci dwaj ostatni zostali zatrzymani i odprowadzeni do więzienia. Mimo taki natłok cudzoziemców, porządek nie został ani na chwilę zakłócony. Wczora bataljony Nawarskie: 2, 3, 5 i 12ty stawiły się w Olette gdzie zostały rozbrojone i skierowane na St. Jean-de-Luz, w liczbie do 1700 ludzi. Jenerał Urriza stawił się też w Sarre ze 220 ludźmi. Spodziewają się tu jeszcze przybycia 6000 ludzi z dawnej armii don Carlosa.

— Gazeta «Constitutionnel» twierdzi że don Carlos pisał list do Króla Ludwika-Filippa, w którym wystawując wszystko, co uczynił dla ogólnej sprawy, prawnego porządku, dodaje, że teraz chce myśleć o sobie i swojej rodzinie i żąda: 1) Powrócenia mu wszystkich prerogatyw przywiązanych do godności Infanta; między innymi prawa do następstwa Tronu, w razie gdyby córki Ferdynanda VII zeszyły bezpotomnie. — 2.) Powrócenia mu dóbr; — 3.) Pensyi, odpowiedniej jego stopniowi, z wolnością udania się do Austrii na stałe mieszkanie.

Wiedeń 20 Września. Między innymi mianowaniami, N. Cesarz Jmć wyznaczył lejtnanta feldmarszałka Retsey von Retse dowodzącą naczelnym w Galicyi, na miejsce barona von Langenau, który powołany został na taką godność do Illyrii, Austrii niższej i Tyrolu.

Amsterdam 21 Września. Wczora miało miejsce uroczyste otwarcie drogi żelaznej między Amsterdamem i Harlemem. Przestrzeń ta za pierwszym razem przebieżona była we 32 minuty, a na powrót we 28.

Paryż 23 Września. Sprzedaż zboża wolnie się odbywa w Mans i przedsięwzięto środki przeciw ponowieniu się rozruchów. — Do Montfort posłany został mocny oddział

wojska na czas jarmarku; takiż wyszedł do Mamers. — Jeden dziennik dziś donosi że zakaz rządowy wywozu zboża na granicę leży gotowy w ministerstwie ale że Rząd wstrzymuje się z jego ogłoszeniem dla tego aby nie myślało że ten środek został wymożony przez zaburzenia po prowincjach. — W Lille przedwczora były znowu skupiania się ludu na ulicach; siła zbrojna rozpedzała te zgromadzenia, uwięzienie w cytadeli 20 winnych sprawiło wrazenie na burzycielach. — Wczora zrana władze przedsiębrały w Paryżu ostrożności przeciw rozruchom; wszystkie posty były podwojone i część wojsk zatrzymana w koszarach. — Don Carlos przybył przedwczora do Bourges i wysiadł w domu P. Panette. Jest to obszerny hotel, zajmowany niegdyś przez arcybiskupa, a potem dowódcę miejscowej dywizyi.

HISZPANJA. Madryt 18 Września. Posiedzenie wczorajsze kortezów było bardzo burzliwe; domagano się od ministra skarbu objaśnień w przedmiocie ostatniej pożyczki, lecz ten wzręc odmówił, rzekłszy, że w chwili zaciągnięcia tej pożyczki Rząd był w takim stanie, iż wszelkie warunki były dobre.

— Podczas kiedy według niektórych listów Cabrera czynił układy o poddanie się, gazeta «la Quotidienne» twierdzi, że tenże wódz zajął ze swoim korpusem miasto Aranjuez, o siedm lieues od Madrytu.

— Zariatogui, Manuel, Ripalda, Sopolana i kilku innych wodzów karlistowskich weszli do Francyi z 1800 ludzi i 250 koni. Są to ostatnie szczątki armii Nawarskiej. W liczbie karlistów którzy dotąd schronili się do Francyi, jest 1000 oficerów i 8000 żołnierzy.

— Podług depeszy telegraficznej z Bayonny, Estella się poddała i jeden szwadron Nawarski wszedł do Francyi.

TUREYA. Nowiny s Konstantynopola dochodzą do 11 Września. Reszid-pasza przybył tam 4 b. m. na pakieboocie parowym francuzkim i objął znowu zarząd ministerstwa Spraw zagranicznych. 7 b. m. był znowu pożar na jednym przedmieściu w którym zgorzało 30 domów. Jeden dziennik zapewnia że Kurdistan znowu jest w stanie buntu i że większa część wojsk w Malatia przeszła na stronę powstańców.

— Następujące siły morskie stoją teraz w Darnellach: angielskich linijowych okrętów 12, korwett 5, brygów i goelett 8, statków parowych 9, na nich w ogóle dział 1222. — francuskich: okrętów linijowych 9, fregat 2, korwett brygów i goelett 4, statków parowych 3, na nich dział 984; w ogóle na obu flotach 2206 dział.

(Journ. de S. P. G. P. Psz. Póln.)

Kozmaitości.

KOTKA PRIMA-DONNY.

Gazety Londyńskie, s prawdziwie angielskiem serio ogłosiły

następny process, którego szczegóły tu powtarzamy, zaręczając że w nich niema nic wymyślonego.

Pani Albertazzi, znana śpiewaczka, sprowadzona na lato z opery Paryskiej do teatru Drury-Lane, zajmowała w jednym domu na Golden-square pierwsze piętro, a w trzecim mieszkał P. HenrykHeine, chemik, reprezentant jednej z najznacniejszych fabryk francuzkich. Kilka razy P. Heine, wracając do siebie wieczorem, zastawał w sypialnym pokoju kotkę pani Albertazzi, zwaną «Mirza», którą wypędzał.

Za pierwszym razem Mirza wyszła bez oporu, za drugim skryła się pod łóżko, za trzecim pokazała pazury, a za czwartym użyła ich na swą obronę. P. Heine, po krótkiejwalce, schwycił upartą kotkę i znajdując że okno było naj krótszą drogą do pozbycia się nieproszonego gościa, wyrzucił ją przez nie.

P. Heine, zapomniawszy o tém zdarzeniu, bardzo był zadziwiony, kiedy odebrał na trzeci dzień pozew od pełnomocnika towarzystwa Opieki Zwierząt (Society of the Zoophiles), którego celem jest zapobieganie okrutnemu ze zwierzętami obchodzeniu się. Pozew kończył się długim szeregiem rozmaitych nawiązek i kar, których towarzystwo po P. Heine żądało. Okoliczność «złego była gatunku», pozwany stawiał się przed Sędzią, wybrawszy za swego adwokata P. Barker, jednego z pierwszych mecenasów Londyńskich.

Zgromadzenie publiczności było nadzwyczaj liczne. Umocowany od towarzystwa Zwierzoluhów pierwszy miał głos. Żądał zastosowania największej z rzędu przepisanych kar, ze względu na okoliczności powiększające winę.

«Wiadomo powszechnie, rzekł, że kotka pani Albertazzi jest najłagodniejszych obyczajów; że łasi się nawet do cudzych osob; do dzieci równie jak do starców, do mężczyzn, jak do kobiet. Nie robi nawet różnicy pomiędzy stanami; równie grzeczna dla lordów jak i dla służących, i, proszę uważać, niedawno odbyła pierwszy połóg i miała mleko.»

Do sprawy ludzkości, łączyła się jeszcze okoliczność między-narodowa. Cudzoziemcy z mniejszą jak dotąd ufnością będą przyjeżdżali do Anglii, jeżeli w tym kraju wolno będzie wyrzucać koty za okno.

P. Barker odpowiada wśród głębokiego milczenia. Nic naprzd, w ciągu śledztwa, nie przekonało o mniemanej łagodności charakteru kotki pani Albertazzi, i aktor jego, miał słuszną do niej urazę. Również nietrafnie usiłowano wzbudzić ku niej interes wspominając o jej macierzyńskim stanie, gdyż jej potomek, w chwili wypadku, był tak prawie wielki jak matka. «Ale, mościpanowie, (wykrzykuje P. Barker), jest jedna okoliczność, która góruje nad całą tą sprawą. Koty nie należą do liczby zwierząt, któremi towarzystwo Zoofilów opiekuje się. Oddają one wprawdzie niejaką usługę ludziom polując na szczury i myszy, ale jakże to zrównać z użytecznością konia, osła, psa. Psa, nade wszystko, mościpanowie, tego biednego zwierzęcia, tak często

i niesłusznie ciemiężonego i który mimo to nigdy nie dał słyszeć w tym przybytku skargi swojej.

«Kot, ponieważ wszystko powiedzieć trzeba, kot mówię, jest podług naturalistów pierwszym czy ostatniem ogniwem tego samego rodzaju, do którego należą lwy, tygrysy, lamparty, rysie, pantery, jaguary, kaguary, i t. d. słowem do okropnego rodzaju *żbików*, (*Felis*). Kto nie wierzy, niech pójdzie do ogrodu Zoologicznego, a wyczyta tam na klatkach: *Felis Leo*, *Felis Tigris*, *Felis Panthera*, i t. d. Owoż strona powodowa nazywa się także *Felis*, z dodatkiem *Catus*. Wyraźnie więc Kot jest zwierzęciem srogim i drapieżnym i żalująca się nadto dała dowody wielkiej zapalczowości charakteru osobistego względem mojego klienta, któremu cóż więcej zarzucić można jak użycie prawem dozwolonej obrony? A potem, gdzież jest to wielkie zło i mniemane okrucieństwo? wszak wiadomo że koty mają przywilej w spadaniu z największych wysokości stawania na nogi, i w niniejszym przypadku z kotką pani Albertazzi, skończyło się na lekkim krwotoku z nosa. S tych wszystkich powodów prosimy o uwolnienie P. Heine od sądu i kary.»

Ta wymowna obrona uwięziona została najlepszym skutkiem. P. Heine i jego adwokat opuszczają zgromadzenie wśród powszechnych powińszowań. Raz jeszcze zaręczamy za zupełną dokładność tych szczegółów.

PROSPEKT,

DO NOWEGO WYJAŚNIENIA SYSTEMATU ŚWIATA.

«Niedawnemi czasy ogłosiłem prospekt, którego ostatecznym wypadkiem ma być nowy System Świata. W prospekcie tym zapowiedziałem krytykę Fizyki powszechnej i położenie nowej zasady i porządku; ale pierwiej muszę tę naukę wystawić w takim stanie, w jakim ona jest u innych narodów, bo w naszym jeszcze żadne dzieło należycie nie wystawiło. Praca tak ogromna potrzebuje czasu i wytrawienia, tudzież pilnego roztrząsania bo będzie postać rzeczy nowa, a każdą duszę myślącą żywo zajmująca. Dla tego też podam najogólniejszy plan tej pracy pod rozwagę światłej powszechności—może się znajdą współmyślący—może mi jakie myśli pożyteczne nasuną—zguła, może obudzę tą materją myślenie i przygotuję do przyjęcia nowego Systematu.

Pracę tę nowego rodzaju mam zacząć od roztrząsania krytycznego prac dawnych; naprzód rozważę je pod względem zasad, a potem względem Metody. Rozmyślając Fizykę dotychczasową pod względem zasad, podzielę tę rzecz na następujące okresy: Pierwszy od Arystotelesa do Bakona Werulamskiego. II. Od Bakona do Biota. III. Od Biota

do Ampera, który jest Fizykiem czasu dzisiejszego. Od Arystotelesa były opisywane pojedyncze zdarzenia bez należytego porządku, Bakon poradził, do obserwacyi zdarzeń, dziejących się w naturze, dodać doświadczenia. Biot opisał sposoby prowadzenia doświadczeń, mając wzgląd głównie na miary i wagi rzeczy wprowadzonych w doświadczenie. Nareszcie Amper stworzył myśl stosowania Fizyki Experimentalnej do wytłumaczenia mechanizmu świata powszechnego. Moją zaś myślą byłoby to tłumaczenie wyłożyć, jeśli Istota Najwyższa, której prawa i siły rządzenia poszukiwać odważyłem się, do tego doda mi pomocy i pozwolił godnie zajrzeć w dzieło jako skutek swój niezgruntowanej mądrości.

Rzecz o Metodzie tymże samym porządkiem pójdzie co i o zasadach, bo zasady uważam za organa fizyki powszechnej, a Metodę za jej organizacyę. Z ukształceniem więc organów musi się zmieniać i organizacyja.

Będą w podanych okresach imiona oświecające horyzont Nauki, które w swoich czasach stały na południu wysokości; takim jest Ptolomeusz, tłumaczący mechanizm świata powszechnego, przypuszczając siłę, kierującą ciałami otaczającemi, zasadzoną w ziemi: ona-to miała być punktem środkowym świata widzialnego. Kopernik przypuścił ją słońcu i wszystkie ciała pod wpływ i kierunek temu jednemu ciału poddał. Newton, Galileusz, Lapas, Lagranż, i inni, ten system starali się dokładnie wyjaśnić i prawa jak najprościej wyłożyć.

W wykładzie systematu nowego, który ma być Elektrycznym, zakładam sobie w tej Fizyce powszechnej, znalezienie siły rządzącej wszystkie skutki. Tą siłą o której mówię z przekonania, będzie Elektryczność. Nie będę w mojem dziele mówił o zasadach ani o siłach, ale o *zasadzie* i o *sile*. Ci co nie mogli pojąć jednej siły wszystkich zdarzeń, mówili o siłach, to jest: o ramifikacyi siły jednej powszechnej. Mówili także o wielu zasadach w nauce, ale jedna jest siła rozdzielająca się na wszystko i rządząca wszystko, i jedna jest zasada w wszystkich zdarzeń świata, czyli jedno jest prawo powszechne, tak jak Twórcą jest jeden.

Filozofia dawniejszemi czasy miała być królową wszystkich nauk i essencyę ich w sobie zamykać. Później rozgałęziłi jej funkcyę i zmiierzali przynajmniej do tego, aby każdej nauki essencyę objęła; dla tego pisali Filozofię Historji, Prawa, Chemii i innych Nauk. Mojem życzeniem jest aby wytłumaczenie albo przynajmniej wskazanie sposobu wytłumaczenia Mechanizmu świata powszechnego, było rezultatem Filozofii rozumnej. Do tego czekam pomocy od wszystkich stworzeń myślących, ale drobne namiętności niech tu zamilkną, bo ja patrzę na jedyne dzieło Boga Wielkiego, którem jest świat powszechny.»

Pisałem w Szczebrzeszynie d. 16 Wrześ. 1839 r.

Józef Żochowski. Mag. Filoz.